

Landbrukets påvirkning av vannforekomstene

Av Øyvind Nøttestad

Øyvind Nøttestad er siv.ing. fra NTH i 1967 og overingeniør i Miljøverndepartementet.

*Innlegg på møte i Norsk Vannforening
29. januar 1980.*

I St. meld. nr. 32 (1975—76), om norsk ernærings- og matforsyningspolitikk, er målene klart formulert. Det samme gjelder virkemidlene for å nå målene. Derimot inneholder ikke meldingen noen vurdering av hvilke konsekvenser matforsyningspolitikken har på flere andre viktige mål for samfunnsutviklingen. Eksempler på dette er målene for bruken av naturressursene, energipolitiske mål og forurensningspolitiske mål.

Jeg vil illustrere dette med et eksempel:

Bruken av kunstgjødsel har de siste tiårene gått sterkt opp. Sett ut fra rene avlingshensyn har denne økningen utvilsomt medført en rekke fordeler. Men en rekke andre spørsmål står ubesvart:

- Hvordan har denne økningen påvirket vannressursene direkte ved økt avrenning av næringsstoffer fra dyrka mark? Og hvordan påvirker slik eventuell forurensning folks helse ved f.eks. dårlig drikkevannskvalitet?
- Hvilken sammenheng er det mellom denne økningen og den reduserte bruken av naturgjødsel som i dag er erkjent som et betydelig forurensningsproblem?

— Hvor stor energisparing, eller med andre ord: hvor omfattende vannkraftutbygging kan vi unngå i framtida ved en vesentlig mer bevisst bruk av kunstgjødsel? Jeg tenker her spesielt på energiforbruket ved produksjon av kunstgjødsel.

En rekke tilsvarende spørsmål kan settes ved andre deler av landbrukets virksomhet. I innbydelseskortet til dette møtet er eksempelvis nevnt:

- økt bruk av vanning
- endret arealbruk
- jordbearbeidingsrutiner.

Personlig tror jeg at en analyse av de spørsmålene som bør stilles omkring landbrukets påvirkning av vannressursene vil kunne resultere i at flere aktuelle virkemidler i landbrukspolitikken må tas opp til drøftelse. Eksempel: Dersom det viser seg at bruken av kunstgjødsel har klart negative virkninger i form av øket forurensning og energiforbruk, og at mengden av kunstgjødsel samtidig kan reduseres uten at det går nevneverdig ut over de landbrukspolitiske målene, synes jeg det er nærliggende å vurdere om det ikke er riktig å overføre en del av den betydelige statlige subsidieringen av kunstgjødselprisen til andre deler av landbruksnæringen.

Dette var personlige synspunkter. Så noen ord om hvordan Miljøverndepartementet opplever situasjonen ut fra det ansvaret departementet har i arbeidet med forurensingssaker spesielt.

I den siste 5-årsperioden er det blitt igangsatt omfattende og kostbare tiltak for å redusere forurensningsbelastningen i en rekke truede vannressurser. Innsatsen var fra starten av konsentrert om de klart definerte større punktutslippene fra industri, landbruk og kommunale avløpsanlegg. I flere vannressurser er vi nå i ferd med å gjennomføre marginale tiltak som faller kostbare sett i forhold til redusert mengde forurensningstilførsler. Det sier seg selv at vi er urolige når vi ikke en gang har tilnærmede begreper om hvilke konsekvenser pågående og planlagte endringer i landbruket har for forurensningssituasjonen i flere viktige vannressurser. I de økonomiske tilstrammingsår vi har opplevd i det siste, møter vi også denne usikkerheten som et argument for å skjære ned på bevilgningene til de øvrige planlagte tiltakene.

Jeg tror noen av de viktigste konklusjonene vi kan trekke fra dette møtet er følgende:

For det første må spørsmålene formuleres hvordan pågående og planlagte endringer i landbruket kan påvirke vannressurene. Etter mitt syn har landbruksnæringen inntil nylig ikke vist en tilstrekkelig interesse for å reise disse spørsmålene. Et positivt unntak som jeg synes er lovende, er den mer åpne diskusjon som nå blir ført om konsekvensene ved økt vanning i landbruket.

For det andre må spørsmålene utredes. Landbrukets egne forsknings- og utredningsmiljøer i nært samarbeid med forurensningsmyndighetene står sentralt her. Etter min oppfatning bør det imidlertid overveies å trekke andre forsknings- og utredningsmiljøer sterkere inn i dette arbeidet. Jeg tenker her særlig på vannfaglige og samfunnsøkonomiske utredningsmiljøer.

Og for det tredje må vi få en drøftelse av hvorvidt det ut fra en slik analyse er aktuelt å justere flere av virkemidlene i landbrukspolitikken. I en slik drøftelse er det etter mitt syn behov for en bredere samfunnsmessig betraktning av målene og virkemidlene enn tidligere.